

صدا و سیما جمهوری اسلامی ایران

معاونت سیاسی

اداره پژوهش های سیاسی

بررسی رخدادهای ایران پس از انقلاب اسلامی (۲۳) سال بیست و سوم انقلاب-۱۳۸۰

فرآورده‌های خبری و تولیدات پژوهشی در بخش های زیر قابل دسترس است:

– وب سایت خبرگزاری صداوسیما (سرویس پژوهش) <http://www.iribnews.ir>

پژوهشگر: دارابی

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۳	مقدمه
۴	اهم رخدادهای سال بیست و سوم انقلاب
۵	سیاسی
۵	انتخابات ریاست جمهوری هشتم
۵	کنفرانس بین‌المللی حمایت از انتفاضه فلسطین
۶	اقتصادی
۶	گشایش خط لوله انتقال گاز ایران به ترکیه
۶	آزاد شدن فعالیت بیمه خصوصی
۶	افتتاح سد کرخه
۶	تک نرخی شدن ارز
۷	اجتماعی
۷	وقوع دو سانحه هوایی
۷	وقوع سیل در گستان
۸	شکست تلخ تیم ملی فوتبال ایران
۸	جمع‌بندی

بهمن امسال، انقلاب اسلامی ایران چهل ساله می‌شود. این انقلاب در چهار دهه گذشته با مسائل و حوادث گوناگونی مواجه شده و دستاوردهای بسیاری به همراه داشته است. برای فهم قدرت و عظمت انقلاب در حال حاضر، نه تنها شناخت زمینه‌های شکل‌گیری و ویژگی‌های منحصر به فرد آن، بلکه وقایعی که از سر گذرانده ضروری است. بر این اساس بنا داریم در چهل شماره تاریخ ۴۰ ساله انقلاب را بررسی کنیم.^۱ این شماره به تحولات و مسائل سال بیست و سوم انقلاب اختصاص دارد. شهریور سال ۱۳۸۰ حادثه ۱۱ سپتامبر رخ داد که تاثیر آن در عرصه بین‌الملل و منطقه کماکان قابل مشاهده است. انتخابات دور هشتم ریاست جمهوری، بهره‌برداری از چند طرح زیربنایی و اقتصادی و وقوع چند حادثه ناگوار در حوزه اجتماعی از مهمترین رخدادهای ایران در سال بیست و سوم انقلاب بود. در ادامه به طور مختصر به این تحولات اشاره می‌شود.

۱. منبع اصلی برای بررسی این رخدادها، رسانه‌ها هستند.

■ سیاسی

■ انتخابات ریاست جمهوری هشتم

هشتمین دوره انتخابات ریاست جمهوری ایران، ۱۸ خرداد ۱۳۸۰ با شرکت ۱۰ نامزد برگزار شد.^۲ در این انتخابات سید محمد خاتمی با کسب ۲۱ میلیون و ۶۵۹ هزار و ۵۳ رای از مجموع ۲۸ میلیون ۱۵۵ هزار و ۹۶۹ رای مأخوذه دومین بار به ریاست جمهوری انتخاب شد.^۳ احمد توکلی با کسب حدود چهار و نیم میلیون رأی و علی شمخانی با کسب حدود ۷۰۰ هزار رأی، دوم و سوم شدند.^۴

شکست اصلاح‌طلبان در دومین دوره انتخابات شوراها، حمله آمریکا به عراق، انتخاب محمود احمدی‌نژاد به عنوان شهردار تهران، وقوع زلزله بم، تحسن نمایندگان اصلاح‌طلب مجلس ششم، آغاز به کار مجلس هفتم با اکثریت اصول‌گرا، آغاز تعلیق غنی‌سازی اورانیوم توسط ایران و اعلام تصمیم ایران در خصوص از سرگیری غنی‌سازی در آخرین روزهای دولت هشتم از مهم‌ترین حوادث هشتمین دوره ریاست جمهوری بود.

■ کنفرانس بین‌المللی حمایت از انتفاضه فلسطین

دومین کنفرانس حمایت از انتفاضه فلسطین، اردیبهشت ۱۳۸۰ در حمایت از انتفاضه دوم فلسطین برگزار شد. در این کنفرانس رؤسا و هیئت‌های مجالس ملی و مشورتی، گروه‌های فلسطینی، اندیشمندان و شخصیت‌های علمی، فرهنگی و سیاسی کشورهای مختلف جهان، همبستگی خود را با ملت قهرمان و مبارز فلسطین در رویارویی با نسل‌کشی فزاینده که به دست دشمن غاصب صهیونیستی انجام می‌شود، اعلام و بر تداوم انتفاضه و مقاومت تا استیفای کلیه حقوق مشروع و آزادی‌سازی کامل سرزمین‌های فلسطین تأکید کردند. آنان همچنین سیاست‌ها و اقدامات آمریکا را در حمایت و پشتیبانی از رژیم صهیونیستی در ابعاد سیاسی، نظامی، تسلیحاتی و اقتصادی و ... که موجب تشویق و تشدید خشونت و کشتار مردم بی‌دفاع فلسطین از سوی رژیم صهیونیستی شده را محکوم کردند.^۵ شایان ذکر است مجلس شورای اسلامی ۱۹ اردیبهشت ۱۳۶۹ قانونی را تحت عنوان "قانون حمایت از انقلاب اسلامی مردم فلسطین" تصویب کرد. این قانون ضمن اعلام "حمایت و دفاع مردم و حکومت جمهوری اسلامی ایران" از "مردم ستمدیده و آواره و مبارز فلسطین تا رسیدن به حقوق حقه خویش"، هیئت رئیسه مجلس شورای اسلامی را موظف کرد "از طرق مختلف این حمایت را تعمیق و گسترش داده و در فرصت‌های مقتضی کنفرانس (ها)یی از نمایندگان کشورهای اسلامی و صاحب نظران" برگزار نماید. بر این اساس تاکنون پنج دوره "همایش بین‌المللی حمایت از انتفاضه فلسطین" برگزار شده است: ۱- مهرماه ۱۳۷۰ شمسی / اکتبر ۱۹۹۱، ۲- اردیبهشت ۱۳۸۰ شمسی /

۲. محمد خاتمی، احمد توکلی، علی شمخانی، عبدا... جاسبی، حسن غفوری فرد، منصور رضوی، شهاب الدین صدر، علی فلاحیان، مصطفی هاشمی‌طبا و محمود کاشانی

۳. <https://www.moi.ir/portal/File/ShowFile.aspx?ID=۰۱۷۴۴۷۱-bce۳-۴۰۴۵-b۰b۹-cvd۷۳۹f۵۸۵f۹>

۴. چند ماه قبل از برگزاری انتخابات برخی اصلاح‌طلبان از جمله علی افشاری طرح عبور از خاتمی را مطرح کرده بودند. در این طرح بر ضرورت نقد عملکرد خاتمی و محدود نشدن جنبش دانشجویی در قالب رویکرد خاتمی و اصلاح‌طلبان حکومتی تأکید می‌شد.

۵. پایگاه اطلاع‌رسانی کنفرانس بین‌المللی حمایت از انتفاضه فلسطین، <https://icpalestine.parliran.ir/fa>

آوریل ۲۰۰۱، ۳- فروردین ۱۳۸۵ شمسی / آوریل ۲۰۰۶، ۴- اسفند ماه ۱۳۸۷ شمسی / مارس ۲۰۰۹، ۵- مهرماه ۱۳۹۰ شمسی / اول و دوم اکتبر ۲۰۱۱.

■ اقتصادی

■ گشایش خط لوله انتقال گاز ایران به ترکیه

صادرات گاز به ترکیه از دوم بهمن ۱۳۸۰ رسماً آغاز شد. طرح صادرات گاز طبیعی ایران به ترکیه طی قراردادی ۲۵ ساله و با حداکثر حجم گاز قابل تحویل ۱۰ میلیارد متر مکعب در سال (حدود ۲۷ میلیون متر مکعب در روز) که امکان افزایش آن تا ۱۳ میلیارد متر مکعب در سال میسر است، در سال ۱۳۷۵ منعقد شد. گاز طبیعی مورد نیاز این قرارداد از منابع گازی جنوب کشور تأمین و سپس از طریق خطوط لوله سراسری گاز (به طول تقریبی دو هزار کیلومتر) به ایستگاه اندازه‌گیری گاز صادراتی بزرگان انتقال می‌یابد. پس از انجام عملیات اندازه‌گیری کیفی و کمی به سیستم خط لوله ۴۸ اینچ کشور ترکیه ارسال می‌شود.^۶ شرکت ملی گاز ایران، این طرح را نقطه عطفی در روابط تجاری ایران با بازارهای بین‌المللی انرژی و گاز عنوان کرده که از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است.

■ آزاد شدن فعالیت بیمه خصوصی

خصوصی‌سازی صنعت بیمه از مهر ۱۳۸۰ آغاز شد. بیمه مرکزی ایران تقاضاهای تاسیس شرکت بیمه را پذیرفت و اولین مجوزها را در ۲۸ اردیبهشت ۱۳۸۲ به چهار شرکت بیمه اعطا کرد. حجابیان، مدیرعامل انجمن حرفه‌ای صنعت بیمه می‌گوید خصوصی‌سازی در صنعت بیمه، بدون فعال شدن در حوزه‌های حاکمیتی انجام شد. هرچند سندیکای بیمه‌گران حدود یک سال بعد از تاسیس اولین شرکت خصوصی، احیا شد و نماینده‌ای هم به شورای عالی بیمه فرستاد؛ ولی واقعیت آن است که این بخش در اصلاح محیط کسب‌وکار خود نقش قابل قبولی ندارد. حضور دولت و هزینه کردن از منابع دولتی در حوزه‌هایی نظیر تدوین مقررات، نظارت بر بازار و بیمه‌گران، آموزش و احراز صلاحیت نمایندگان و مدیران کلیدی امکان حضور بخش خصوصی در بهبود محیط کسب‌وکار و تعیین سرنوشت خود را سلب کرده است.^۷

■ افتتاح سد کرخه

سد کرخه در سال ۱۳۸۰ به بهره‌برداری رسید. عملیات ساخت این سد به عنوان بزرگ‌ترین سد تاریخ ایران و دارای بزرگ‌ترین دریاچه مصنوعی کشور، اسفندماه سال ۱۳۷۰ آغاز شد و اوایل سال ۱۳۸۰ پایان یافت. حجم مخزن این سد که در ۲۱ کیلومتری شمال غرب اندیمشک در استان خوزستان واقع است، ۴۳۰ میلیون متر مکعب است.^۸

■ تک نرخی شدن ارز

۶. شرکت ملی صادرات گاز ایران <http://nigec.nioc.ir/Portal/Home>

۷. دنیای اقتصاد، ۱۳۹۴/۴/۱۵

۸. سازمان آب و برق خوزستان <https://www.kwpa.ir/>

دولت در سال ۱۳۸۰ برای دومین بار تک نرخی شدن ارز را به اجرا درآورد. نخستین اجرای این طرح در سال ۱۳۷۲ تنها چند ماه دوام آورد. این بار اما سیاست تک نرخی شدن ارز حدود نه سال ادامه داشت. در این دوره با اتخاذ سیاست پولی انقباضی، نرخ تورم کاهش قابل توجهی پیدا کرده بود. نرخ ارز طی دهه هشتاد به طور متوسط سالانه حدود سه درصد افزایش پیدا کرد. با این حال در سال ۱۳۸۹ به دلیل افزایش نرخ تورم و رشد نقدینگی، دولت دهم با هدف ساماندهی بازار ارز و کنترل نرخ دلار، مرکز مبادلات ارزی را راه اندازی کرد و پیشنهاد نظام شناور مدیریت شده برای نرخ ارز را ارائه داد. این امر مشکلاتی را برای واردکنندگان در پی داشت، اما در نهایت منجر به حذف ارز مرجع از اقتصاد کشور شد.

دولت یازدهم نیز پس از روی کار آمدن، وعده تک نرخی شدن ارز داد. با جهش شدید قیمت‌ها از پاییز و زمستان سال ۱۳۹۶ دولت تصمیم گرفت یکسان سازی نرخ ارز را از اواخر فروردین ماه امسال کلید بزند. اما نرخ تعیین شده دلار ۴۲۰۰ تومانی هم دوام نیاورد و در مقطعی نرخ دلار از ۱۲ هزار تومان هم گذشت. (در مقطعی دیگر از ۱۸ هزار تومان نیز عبور کرد) دولت مجبور شد در سیاست خود بازنگری کند؛ بنابراین با حفظ دلار ۴۲۰۰ تومانی که تنها به کالاهای اساسی و دارو تخصیص داده می‌شود، نرخ‌های دیگری در بازار ثانویه ارزی پدید آمد که فاصله زیادی با دلار ۴۲۰۰ تومانی دارد. گفته می‌شود دخالت عوامل خارجی و عدم اطمینان مردم، این سیاست را محکوم به شکست کرد.^۹

■ اجتماعی

■ وقوع دو سانحه هوایی

در سال ۱۳۸۰ دو سانحه هوایی رخ داد که طی آن شماری از هم‌میهنان جان خود را از دست دادند. اولین حادثه ۲۷ اردیبهشت ۱۳۸۰ رخ داد. در این سانحه رحمان دادمان، وزیر وقت راه و ترابری به همراه معاونان، هفت نفر از نمایندگان مجلس و خدمه پرواز جان باختند. حادثه دوم ۲۳ بهمن ماه رخ داد. پرواز شماره ۹۵۶ هواپیمایی ایران ایرتور که از فرودگاه مهرآباد تهران به سمت خرم‌آباد در حال پرواز بود، در نزدیکی فرودگاه مقصد به ارتفاعات سفیدکوه برخورد کرد و همه ۱۰۷ مسافر آن به همراه ۱۲ خدمه پرواز جان باختند.

■ وقوع سیل در گلستان

بارش‌های شدید روزهای ۱۹ و ۲۰ مرداد سال ۱۳۸۰ در نواحی شرقی استان گلستان سیلی ویرانگر پدید آورد. این سیل خسارت‌بارترین سیل سال در ایران و سطح جهان بود. بر اثر این سیل ۲۴۳ نفر کشته و ۱۹۰ نفر مفقود شدند. همچنین حدود ۶۱۸ میلیارد ریال خسارت مالی به بار آمد.^{۱۰} کارشناسان تغییر کاربری اراضی و کاهش تراکم پوشش

۹. روزنامه ایران، ۹۷/۶/۱۸، صفحه ۱۱

۱۰. امین محمدی استاد کلايه و همکاران، بررسی اثرات سیل مرداد ۱۳۸۰ شرق گلستان بر مورفولوژی رودخانه مادرسو، مجله علوم کشاورزی و منابع

طبیعی، جلد ۴ شماره اول، ۱۳۸۶

گیاهی در مناطق جنگلی و مراتع بالادست از جمله در نتیجه آتش‌سوزی و تعلیف غیرمجاز دام را از جمله مهم‌ترین علل موثر در بروز سیل در استان گلستان عنوان می‌کنند.^{۱۱}

■ شکست تلخ تیم ملی فوتبال ایران

یکی از تلخ‌ترین شکست‌های تاریخ فوتبال ایران، در رقابت‌های مقدماتی جام جهانی ۲۰۰۲ رقم خورد. تیم ملی فوتبال که با یک پیروزی می‌توانست سهمیه حضور در جام جهانی را کسب کند، با نتیجه سه بر یک مقابل بحرین شکست خورد. این مسابقه ۱۷ مهر ۱۳۸۰ برگزار شد و رقص بازیکنان بحرین با پرچم عربستان که به جای ایران راهی جام جهانی شده بود، تصویری غم‌انگیز در ذهن فوتبال دوستان ایرانی ایجاد کرد.^{۱۲}

■ جمع‌بندی

سال ۱۳۸۰ در عرصه بین‌الملل اتفاقی رخ داد که تبعات آن کماکان گریبانگیر جهان و به ویژه منطقه غرب آسیا است. حملات ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱ (شهریور ۱۳۸۰) به مرکز تجارت جهانی در آمریکا، بهانه‌ای برای حمله این کشور به افغانستان و عراق و تهدید دیگر کشورها از جمله ایران اسلامی بود. ایرانیان بدون توجه به تهدیدات آمریکا در این سال پای صندوق‌های رای رفتند و با شرکت در انتخابات هشتمین دوره ریاست جمهوری بار دیگر محمد خاتمی را به ریاست جمهوری برگزیدند. هر چند در حوزه سیاست داخلی برگزاری انتخابات مهمترین خبر سیاسی بود، اما کماکان تنش میان قوه مقننه با قوه قضائیه ادامه یافت. در بیست و سومین سال انقلاب علاوه بر بهره‌برداری از طرح‌های مختلف اقتصادی، قانون تشویق و حمایت از سرمایه‌گذاری خارجی با تصویب مجمع تشخیص مصلحت نظام اجرایی شد. از سوی دیگر کاهش قیمت نفت در بازارهای جهانی باعث کاهش قابل توجه درآمد نفتی ایران تا حدود هفت میلیارد دلار شد. گشایش خط لوله انتقال گاز ایران به ترکیه، افتتاح بزرگ‌ترین سد تاریخ ایران و تصمیم دولت در تک‌نرخی کردن از دیگر رخدادهای قابل ذکر در سال ۱۳۸۰ است. در حوزه اجتماعی اما وقایع نگران‌کننده‌ای رخ داد از جمله سیل در گلستان، سقوط دو فروند هواپیما و بازماندن ایران از راهیابی به جام جهانی ۲۰۰۲. از دیگر اخبار مهم این حوزه در سال ۱۳۸۰ قهرمانی بانوان ایرانی در سومین دوره مسابقات بانوان کشورهای اسلامی، افتتاح مرکز قلب تهران به عنوان بزرگ‌ترین مرکز تخصصی قلب غرب آسیا و دستگیری سعید حنایی قاتل ۱۶ زن خیابانی مشهد بود.

۱۱. خبرگزاری مهر ۱۳۹۰/۵/۲۰

۱۲. ایرنا، ۱۳۹۳/۱۰/۲۰